

פיקוד מעולה, מיומנות ואומץ

**מה ניתן ללמוד מהספר לא
פיקניק של ג'וליאן תומפסון,
שמהדורתו העברית יצאה לאור
באחרונה בהוצאת מערכות.**

תא"ל דורון אלמוג*

מערכת פוקלנד התנהלה במקביל לחלק הראשון של מלחמת לבנון (מבצע של"ג). מ-21 במאי 1982 (D-Day) – הנחתת חטיבת הקומנדו 3) עד ארבעה עשר ביוני 1982 (יום כניעת הארגנטינים) חלפו 24 יום, שבהם גמאו הכוחות הבריטיים כמאה ק"מ של שטח הררי-בוצי, "המכוסה נהרות של סלעים ענקיים" (משהו כמו ה"בולדרים" הגדולים של רכס החרמון), במזג-אוויר קשה במיוחד, בקור (הטמפרטורות יורדות בלילה לשתיים-עשרה מעלות מתחת לאפס, ובדרך כלל, מצויות באזור האפס), רוחות עזות, המגיעות לעתים עד שישים קשר, ערפילים, גשמים וסופות שלג.

יעד המלחמה של הבריטים היה להשיב את איי פוקלנד לשלטון בריטניה אחרי שכוח ארגנטיני השתלט עליהם, וגירש את המשמר הבריטי². האסטרטגיה להשגת היעד היתה "גישה עקיפה". הבריטים היו נחותים מהסד"כ הארגנטיני באוויר וביבשה. להשגת עליונות אווירית ועליונות קרקעית מוגבלות בכל נקודות מרכז הכובד, נדרשו הבריטים לבנות תכנית מודרנת, שהפעילה טקטיקה של הונאה ושל הסחה בכל האמצעים, תוך שימוש מאסיווי בכוחות מיוחדים (SBS וגם SAS), שהופעלו, בעיקר, להשגת מודיעין קרקעי טקטי (שלא היה אפשר לקבלו בגיחות צילום), וסייעו לכוחות הח"ר, שעליהם הוטל עיקר המאמץ בלחימה היבשתית.

הכוח הארגנטיני בפוקלנד מנה כ-10,000 חייל בפיקוד גנרל מננדס. הבריטים בחרו לנהל את קרב היבשה עם סד"כ של שתי חטיבות ח"ר (3, 5), שתוגברו בכוחות מיוחדים ובכוחות מסייעים – כ-8,500 חייל. כלומר, יחסי כוחות היו 1.25-1 לטובת הארגנטינים. בפועל, יחסי הכוחות היו גרועים יותר מאחר שבמהלך תשעת הימים הראשונים ללחימה (21-30 במאי) פעלה

ביבשה אך ורק חטיבת הקומנדו 3, שמנתה לכל היותר כ-5,000 לוחמים. הניסיון, שצברה החטיבה בתשעת הימים הללו, הישגיה הקרקעיים והישגיה המוראליים העניקו לה את תפקיד המפתח בהכרעת הכוח הארגנטיני בקרבות (בימים 11-14 ביוני) בשטחים הגבוהים (בהרק קנט, בהר אסטנסיה ובהר צ'לנג'ר), השולטים מצפון פורט סטנלי, בירת פוקלנד. מול הכוח הבריטי ניצב הצבא הארגנטיני, שצויד בצידו בצידו מערבי, ניזון מתורות הלחימה המערביות, וקציניו הוכשרו באקדמיות צבאיות בבריטניה ובארצות הברית.³ הכוח הארגנטיני היה משופע באמצעים לוגיסטיים וחדור מוטיווציה להגן על איי מאלווינס (בשם הארגנטיני), שלטענתם נגזלו מארגנטינה בשנת 1833.

למרות שהארגנטינים הכינו מערך הגנה מאסיווי בפורט סטנלי, שכלל מוצבים על הרכסים השולטים, שדימוקשים מגינים ומתעלים, הקצאת כוחות ארטילריה וכוחות ח"ר, ולמרות העליונות האווירית הכמעט מוחלטת, הצליחה חטיבת הקומנדו לבצע את משימותיה.

מאחר שבמלחמת לבנון פיקדתי על כוח צנחנים, שנחת מהים בשפך הנהר אוואלי בליל 6-7 ביוני 1982, והוביל במרבית שלבי הלחימה את החטיבה הסדירה של הצנחנים במסע רגלי לביירות, שאלתי את עצמי, מה בינינו לצבא הבריטי? ומה ניתן ללמוד מהמסע המפואר של חטיבת הקומנדו 3? בשלושה עשר ביוני 1982 ניצבה חטיבת הצנחנים בפאתי ביירות לאחר מסע רגלי רצוף קרבות לאורך שבעים ק"מ. באותו יום בדיוק המשיכו חייליו של תומפסון את הקרב האחרון שלהם לפני כניעת הצבא הארגנטיני ביום המחרת. באוגוסט 1987 רכשתי את ספרו של ג'וליאן תומפסון לא פיקניק, ולאחר קריאה יסודית, שניסתי

* קצין ח"ר וצנחנים ראשי.

ממדף הספרים

לתהות על פשר סוד הצלחתם של הבריטים בפוקלנד, הצעתי למערכות לתרגמו לעברית, על־מנת לאפשר לקבוצות רחבות של קצינים ושל אנשי צבא בארץ להגיע למידע החשוב, שמגולל תומפסון.

כיום, אחרי מלחמת המפרץ, אני מוצא את דברי תומפסון כבעלי חשיבות גדולה יותר מאשר סודות טכנולוגיים חשובים, שאין לי ספק בנחיצותם וביתרונם בשדה הקרב העתידי. התבוננות מעמיקה בסיפורה של חטיבת קומנדו 3, שביצעה את משימותיה נגד אויב עדיף, מגלה מודל קלאסי של מנהיגות, של פיקוד, של חינוך ושל חישול דורות של מפקדים ושל לוחמים, המהווים תנאי בסיסי להתמודדות של כוח קרקעי בקרב משולב עם כל איום אפשרי. בתנאי הזירה בפוקלנד הוביל כוח ח"ר מעולה את הלחימה, ואלמלא סגולותיו והכשרתו, המשימה לא הייתה מתבצעת. מגבלות העבירות לרק"ם מחד־גיסא, ומיקומו של אויב בשטחים השולטים והבנויים מאידך־גיסא, בתוספת ההנחיות להימנע מפגיעה באזרחים ומהרג מיותר, הועידו לחיל הרגלים את התפקיד המרכזי בלחימה.

כשהמכונה והטכנולוגיה נמצאו חסרי־ יכולת לבצע את המשימה, נותר רק האדם, בדמות לוחם הח"ר, "האמצעי הבלעדי", שהיה מסוגל לממש את היעד המערכתית, שקבע הדרג המדיני.

חשיבותו של מודל הלחימה בפוקלנד בהיותו מודל של "שטחים סגורים". הלחימה ב"שטחים פתוחים", כדוגמת שטחים מדבריים, עשויה לאפשר התבססות על עוצבות משוריינות, שיובילו את הלחימה העיקרית ביבשה. להערכתי, הלחימה בפוקלנד צריכה לשמש מופת קלאסי לתורת הלחימה היבשתית בכלל ויישומיה, הן ב"שטחים סגורים" והן ב"שטחים

פתוחים", על בסיס ניתוח הנקודות, שיפורטו להלן.

פיקוד ומנהיגות מהמ"כ ועד המח"ט

מ"כים וסמלים הם מפקדים אמיתיים במלוא מובן המלה. סומכים עליהם, ובוטחים ביכולתם לבצע משימות עצמאיות – כגון סיור אלים בעומק שטח האויב, תצפית חודרת ואף ניווט והובלת גדוד שלם (דוגמת סמל קולינס מגדוד 42). הם יודעים לטווח בדיוק ארטילריה ומרגמות 81 מ"מ בלילה (תומפסון ציין, כי גם טוראים פשוטים יודעים לבצע זאת), ולרכז קבוצת מקלעים כרתק גדודי.⁵ הם מצוידים באמצעים לראיית לילה, המאפשרים לאכן את האויב, ובמכשיר קשר, המאפשר לפצלם ולהפעילם אף בכפיפות ישירה למג"ד.⁶ והחשוב מכל – הם מסוגלים לפקד על המחלקה, ולהפעילה בכל צורות הקרב. תפיסת פיקוד על מסגרת מחלקתית, או בכירה יותר, על־ידי סמל, או על־ידי מ"כ, כשמפקדו הקצין, מפקד המחלקה, נפל בקרב, היא עניין מובן מאליו.⁷ נפילת הקצין אינה גורמת להידרדרות תפקודית והמשימה ממשיכה להתבצע תוך שמירה על עקרון הדבקות במטרה והרציפות.

גם הכשרת כל סגל הקצונה היא מכוונת לאותה מגמה: הקצין חייב לדעת לפקד על מסגרת קרב, הגדולה לפחות ברמה אחת מזו, המופקדת תחת פיקודו בפועל, ולהפעילה. הבריטים אף קבעו שם קוד לנפילת מפקד בקרב: הודעה בקשר, "קרן שמש שקעה" (Sun Rise Down), משמעותה – "המפקד יצא מכלל פעולה, יש לבצע תרגולת העברת פיקוד".⁸ מניתוח הקרב על דרווין ועל גוז גרין

ניתן ללמוד על תהליך העברת הפיקוד לסקן ועל מקומו של המג"ד בקרב ועל תפקודו. על לוטננט־קולונל הרברט ג'ונס, מג"ד הצנחנים 2, הוטלה המשימה לכבוש את דרווין ואת גוז גרין. הוא מיקם עצמו בדרך כלל מאחור, במקום שאפשר תצפית מרבית על פלוגותיו, שגועו בנפרד. בהתקדמות הוא נע יחד עם פלוגה א' עד שנתפסה פלוגה ב' במדרון קדמי תחת אש ישירה ועקיפה של האויב. תנופת ההתקפה הגדודית נבלמה כליל, ורבים מחייליו נפגעו בהעדר מחסה על המדרון. המג"ד יצא להוביל בעצמו את ההסתערות על חפירות האויב. משנפגע המג"ד למוות במהלך ההסתערות, נמצא הסמג"ד הרחק מאחור עם המפקדה העיקרית של הגדוד. כשהסמג"ד רחוק מדי לצפות על שטח הקרב, קובע הנוהל הבריטי, כי הבכיר ביותר בחפ"ק המג"ד – הקש"א (בגדוד בריטי הוא גם מפקד סוללת הסיוע הארטילרי) – לוקח פיקוד עד הגעת הסמג"ד. מאחר שבאותו מצב הקש"א רותק למקומו ונותר בלי קשר עם שאר הגדוד, הורה הסמג"ד למ"פ ב', קוסלנד, לקבל את הפיקוד עד הגיעו.⁹

בכל אותו זמן נמצא המח"ט במפקדתו העיקרית באזור ראש החוף, כארבעים ק"מ מאחורי יחידותיו. לפי עדותו, נמצא החפ"ק שלו בכוננות לזנק מיד קדימה, ולתפוס פיקוד בגוז גרין, אם המצב יחמיר.¹⁰ בפועל, ניהל המח"ט את כל לחימת חטיבתו מהמפקדה העיקרית, יחד עם שאר קציני המטה, והותיר למג"דים לפקד על מסגרותיהם כמעט ללא התערבותו. המח"ט הגיח לביקורים קצרים אצל המג"דים, כמעט בתדירות יומית, והשתדל לבקר אצל פצועי החטיבה בראש החוף כמעט כל לילה. החפ"ק החטיבתי יצא לשטח במסוק סקאוט בהרכב של חמישה לוחמים: מח"ט, מס"ח (שהוא גם מג"ד הארטילריה המסייע לחטיבה,

רג'ימנט הקומנדו 29), קמ"ן, קשר ומאבטח.¹¹ עקרון האבטחה נשמר בכל הדרגים במפקדת החטיבה, שאובטחה בקביעות על-ידי מחלקה לוחמת (מחלקה 2 של "בלוז אנד רויאלס").¹²

המח"ט הנחה אישית את מפקדיו באשר לכוונותיו, אך השתדל לאפשר להם לבצע את התכניות הגדודיות, שתכננו. אמנם, בתשעת הימים הראשונים היתה חטיבת הקומנדו 3 הכוח הבריטי היחיד ביבשה; ולכן, עבודת המח"ט דמתה יותר לעבודת מפקד אוגדה במשימה עצמאית, כשהמפקדה העיקרית עוסקת במקביל בניהול הקרב בהווה ובתכנון המהלכים קדימה. למרות זאת, עקרונות עבודתו של המח"ט בעניין מרחב העצמאות של הכפופים לפיקודו ומרחב היוזמה ביחס לעיסוקיו ולהתערבותו, נראים נכונים, ומתאימים ליישום ולחיקוי ברמות פיקוד שונות.

גיל המפקדים בקומנדו הבריטי ראוי לתשומת לב: המח"ט בן 48, המג"דים בשנות הארבעים, המ"פים רובם רביסרנים בשנות השלושים. למרות גילם המבוגר, יחסית לקצינים ביחידות השדה המקבילות בצה"ל, לקצינים הבריטיים כושר גופני מעולה, הכשרה צבאית מעמיקה ובגרות נפשית. הגיל המבוגר יחסית של המפקדים הבריטיים נראה כיתרון בלבד.

המודיעין בקרב והפעלת הסיוור

המודיעין הקרבי הוא המפתח לתכנון האג"מי. ככל שהמודיעין יהיה שלם יותר, יגדלו סיכווי התכנון להיות איכותי, ויגדלו סיכווי המבצע להצלחה.

בניגוד לשטח לבנון, הניתן לכיסוי טוב בצילומי אוויר, לא הצליחו הבריטים לספק לכוחות הלוחמים תצ"א, ולא היה בידם

תיק משימה לאיי פוקלנד. התעוזה הבריטית התבטאה לא רק בעצם היציאה לקרב, אלא גם בשיגור חוליות תצפית ומודיעין בנות כארבעה לוחמים כל אחת, שרובן היו, כאמור, בפיקוד סמלים. חוליות הסיוור הופעלו ברציפות בשלושת השבועות לפני הנחיתה (1-21 במאי) לליקוט מידע חיוני ולהכנת תרשימים, המתארים את פריסת האויב ואת עמדותיו עד רמת החייל הבודד, העמדה, הגדר, שדה-המוקשים, שטחים מתים ועוד. התצפיות הגיעו לשטח במסוק, או בכלי-שיט, ושהו עצמאית בשטח כחמישה ימים. ביום הן הוסוו היטב, ובלילה ביצעו סיוורם רגליים.¹³ הן לא דיווחו בקשר במהלך הסיוור, אלא רק במקרה של הסתבכות. כל המידע הועבר בעל-פה לאחר חזרת הכוח לבסיסו.

העדיפות למשימות בתצפית הוגדרה כראשונה במעלה, ורצף התצפיות בשטח נשמר על-ידי החלפתן זו בזו. העקיבות בהפעלת הסיוורם והתצפיות בשיטה זו התקיימה במערכת פוקלנד לא רק על-ידי היחידות המיוחדות, אלא גם ברמת החטיבה על-ידי סגל הלוחמה ההרית והארקטית¹⁴ וברמת הגדודים על-ידי הוצאת קבוצות סיוור מיוחדות למשימות תצפית בפיקוד סמל, או מ"מ סיוור. פעולות הסיוור ברמה הגדודית מתוארות בפירוט בפרק השמיני בספר. הן ממחישות את השיטה ואת ההתניה החד-משמעית לבצע כל משימה קרבית רק על בסיס מודיעין מהימן מהשטח.

משלושים במאי עד אחד-עשר ביוני – משך שנים-עשר יום – ק'מה חטיבת הקומנדו 3 פעילות סיוור ענפה, שהיתה תנאי להתקפתה על רכס ההרים מצפון-מערב לסטנלי. כל מג"ד היה חייב להוציא כוח סיוור ותצפית; וכל אחד מהם ידע, כי

ככל שייטיב לעשות לעצמו מיפוי של יעדי האויב, של עמדות כלי הנשק, של שטחי ההשמדה, של שדה-המוקשים, של השטחים המתים ושל הנתיבים, המאפשרים הפתעה, כך ייקל עליו לתקוף את האויב שמנגד. שיגור קבוצות סיוור ותצפית אינו עניין של תעוזה מקרית, ומרחב העצמאות של הסמל ושל המ"כ אינם ססמה ריקה. אלו תרגולות קרב תקניות, שלפיהן מתאמנים הבריטים, ואותן מיישמים בשטח גם כשהמחיר הוא "בזבז זמן" ארוך לטובת השגת המודיעין. צרכן המודיעין הוא המתכנן, המפעיל והמפקד של כוחות המודיעין, הפועלים בשטח לטובתו. קמ"ן החטיבה ביקר בגדודים, קיבל את תמונת המודיעין מתחקור אישי של מפקדי כוחות הסיוור, וצ"ח (מלשון צ"ח = ציון ידיעות חיוניות) את מפקדי הסיוורם בדרישות מסוימות, שהיו עשויות לסייע למהלך החטיבת.

מפקדי הסיוור הם לוחמים מעולים, המשתתפים גם בלחימה עצמה, אם כי העדיפות הראשונה להפעלתם היא למשימות של מודיעין קרבי. בטרמינולוגיה הצבאית השתמש תומפסון במושג "בסיס סיוור". זה האזור הקדמי ביותר, שבו ניתן לרכז כוחות סיוור להוצאתם לפעילות הסיוור. קביעת "בסיס סיוור" היא חלק בלתי-נפרד מהפעילות, שחייב לבצע כל מג"ד.

המטרה המשנית של הסיוורם היתה לשלול מהאויב את היחמה, לשלוט במרחב, לסכל כל ניסיון של האויב לתפוס שטחים חיוניים, ולטעת בשרות האויב פחד ודמוראליזציה על-ידי סיוורם אלימים, חדירה למוצביו, ביצוע "מחטף לשון", או על-ידי חיסול שקט.

השימוש בטכניקות הללו הנו נגזרת מהאסטרטגיה של גישה עקיפה, שהיא לעתים נשקו של החלש בכוח, אבל בה-במידה גם נשקו של הנועז והתחבולן.

הפעלת אש הסיוע

סיוע אוויר – השתתפות מטוסי קרב ממריאים-ונוחתים אנכית (STOL) הארייר בלוחמת היבשה ב"מרחב התיאום" התבצעה על-ידי הכוונתם מהקרקע על-ידי קבוצות ייעודיות. בנוסף לקס"א, שהוקצה לכל גדוד, ניתנה פְּשִירוֹת לאכוון מטוסים מהקרקע גם לקציני תצפית (קת"ץ) ייעודיים לטיווח הארטילריה הימית וגם לכוחות סיוע מיוחדים.¹⁵ מטוסי קרב כמעט שלא הופעלו על-ידי כוחות הקרקע מאחר שהמסוק סקאוט, החמוש בטילים נ"ט SS-11, הופעל רק פעם אחת כמסוק קרב. בגלל העליונות האווירית של הארגנטינים, הוסב המסוק הזה לצורכי סיוע ולתובלת תספוקת ופצועים.¹⁶

סיוע ארטילרי ומרגמות 81 מ"מ – לכל פלוגה היה קת"ץ, שטיווח ארטילריה, ובקר, שטיווח את המרגמות 81 מ"מ בגדוד. בנוסף לקס"א, שהיה גם מפקד סוללת הסיוע הארטילרי, הקצתה סוללת תצפית קדמית 148, שהיתה תחת פיקוד החטיבה, לכל גדוד קת"ץ, שטיווח את הארטילריה הימית. קציני התצפית היו אנשי קומנדו לכל דבר, והצטרפו לכוחות הסיוע למשימות תצפית ולהפעלת אש ארטילרית. כך, למשל, הונחתו תבורות של קציני תצפית ביום ע' פחות 1, והמתינו לגדודיהם החבירים בחוף.¹⁷

מאחר שאניות המלחמה הבריטיות יכלו להתקרב לחוף רק בלילה בגלל העליונות האווירית הארגנטינית, אזי, גם סיוע מתותחי האניות התאפשר רק במשימות לילה. תותחים קלים 105 מ"מ מגדוד הארטילריה החטיבתית עשו את עיקר מלאכת הסיוע הקרוב, והופעלו לטובת כוחות הח"ר בטווחים של כמאה מטר מהלוחמים, ולעתים אף בטווח חמישים מטר מהם. מרגמות 81 מ"מ שימשו כ"ארטילריית כיס"

של המג"דים, אבל לעתים גרמה הקרקע הבוצית באיי פוקלנד לשקיעת בסיסי הירי שלהן עד חצי אורך הקנה.¹⁸ המרגמות הגדודיות 81 מ"מ נישאו על גב הלוחמים, בעזרת "עגלות" (BV 202), או טרקטורים מקומיים. את הפצצות נשאו חיילי פלוגת המפקדה, שתפקדו כסבלים, ושאר לוחמי הגדוד – שתי פצצות ללוחם.¹⁹ הכמויות הזעומות של התחמושת, שיכלו להעביר לגדודים, חיבו הפעלה מדויקת של המרגמות ולפרקי זמן קריטיים.

רתק גדודי – רתק גדודי לא קיים כמחלקה בגדוד הבריטי. לצורך משימות רתק גדודי ריכזו 15-7 מקלעי מאג בתוספת טילים נ"ט לאו (66 מ"מ) ומאו (קארל גוסטב 84 מ"מ) לכוח מחלקתי בפיקוד רס"פ, או מש"ק. בנוסף, נעשה שימוש בכתה הגדודית של טילים נ"ט מילאן (14 משגרים) לפיצוח עמדות אויב כסיוע ישיר לכוחות המסתערים.²⁰

רכב משוריין קל – לחטיבה הוקצו ארבע שריוניות סקורפיון (תותח 76 מ"מ) וארבע שריוניות סימיטר (תותח 30 מ"מ). הפעלת הכלים הוגבלה מחשש פן ישקעו בקרקע הבוצית. תומפסון הכה על חטא על שיכול היה להפעיל את השריוניות בגזרין, אך נמנע מלעשות כן. לעומת זאת, הוא השתמש בכלים הללו לסיוע צמוד לכוחות הח"ר בשלבים האחרונים ללחימה.²¹

הגנה נ"מ – חיל האוויר הארגנטיני היה האויב העיקרי של הכוחות הבריטיים. ההגנה נ"מ היתה מרכיב קריטי בכל קטע לחימה. השימוש במערכת טילים נ"מ ריפוייר היה מסורבל ואטי, ודרש סד"כ גדול של מסוקים לבניית יכולת מבצעית.²² שתי כתות של טילים אישיים נ"מ בלופייפ אפשרו גמישות רבה יותר, אם כי איכות ביצועיהם היתה נחותה. מערכת פוקלנד היא דוגמה

מוחשית למחיר הכבד, שמשלם כוח קרקעי בעל הגנה מסורבלת ומוגבלת נ"מ כשהאויב תוקף מהאוויר כמעט באין מפריע בימים הראשונים ללחימה. ההגנה הטובה ביותר לכוחות הקרקע ניתנה בסופו של דבר על-ידי מטוסי הארייר, שהפילו 31 מטוסים ארגנטיניים. מערכות ריפוייר הפילו רק כשלושה-עשר מטוסים, וטילים בלופייפ הפילו תשעה מטוסים ארגנטיניים.²³

הלחימה

שלושת הקרבות המרכזיים, שניהלה החטיבה של תומפסון, היו: הקרב על ראש החוף, הקרב על אזור דארווין ועל גזרין והקרב על השטח ההררי מצפון-מערב לסטנלי. שלושת הקרבות התחילו בהתקפת לילה מתוכננת, שבדרך כלל נמשכה ליום המחרת ואף ללילה שלמחרת. עצם התעוזה להתחיל כל אחד מהקרבות העיקריים בהתקפת לילה ראויה להערכה מיוחדת. אחד העקרונות המנחים בכל התקפה היה למצות את מרב אש הסיוע על יעדי האויב לפני כניסת הח"ר ללחימה פנים-אל-פנים. כאמור, רק בלילה הרשו לעצמן אניות המלחמה הבריטיות להתקרב לראש החוף; ולפיכך, רק אז ניתן היה לקבל את מרב הסיוע הארטילרי מתותחי הצי. ייתכן, כי זה היה שיקול מרכזי בתכנון כל הקרבות כהתקפות לילה. בטרמינולוגיה הצבאית משתמש תומפסון במושג "קו התחלה" לציין את הקו בשטח, שממנו מתחילה הלחימה ממש. מאחר שחיילי הח"ר נשאו אתם ציוד אישי במשקל כשלושים ק"ג וציוד נוסף במשקל עשרה-שלושים ק"ג, הרי שכל חייל נשא עליו ארבעים-שישים ק"ג. על מנת להקנות לח"ר זריזות בלחימה על יעדי האויב, הושארו חלק מתרמילי הגב הכבדים בשטחי הכינוס, או בקו ההתחלה.

קשר, שליטה ונוהל דיבור ברדיו

משמעת קשורה בקשר ונוהלי דיבור מוקדדים היו חלק חשוב ממניעת איכון הכוחות על-ידי הארגוניים ומאיכות השליטה בכלל. ברמת המפקדות הבכירות (מהמח"ט ומעלה) נעשה שימוש בתקשורת לוויינית מוצפנת. תנועות טקטיות ארוכות נעשו בדממת אלחוט, הן במהלך הנחיתה ובמהלך תפיסת ראש החוף והן בהנעת הכוחות ביבשה. ברמת הגדוד וברמת הפלוגה השתמשו ב"קידוד אסוציאטיבי" לפי בחירת המג"ד. מג"ד 3, בהיותו חובב כדורגל, העניק שמות קוד ומלות דיווח, הגזורים מעולם הכדורגל (בעיטת פתיחה, מכת עונשין, חלוץ מרכזי וכו').³⁰ פלוגת ח"ר הופעלה על רשת אחת, שבה הופיעו גם המ"כים וגם המ"מים. הדבר אפשר למ"פ לשמוע דיווחים מרמת המ"כים, ולמ"כים לטווח ארטילריה ומרגמות כאשר נבצר מהקת"ק, או מבקר המרגמות לעשות זאת.³¹

גורם נוסף, שסייע למח"ט ליצור את תמונת המצב, והקנה תחושת ביטחון, היה הקצאת קציני קישור לגדודים. אלה היו קצינים מנוסים – מ"פים לשעבר, בעלי עבר קרבי, שבנוסף לתפקידם כקציני קישור היו "עתודת מפקדים" ליחידות, שמפקדיהן נהרגו (דוגמת קצין הקישור גאלן בגדוד³²).

מוסר לחימה

המנשר, שהעביר סמל"ד 2 למפקד הכוחות הארגוניים בגזר גרין, הציע יותר מאשר כניעה הוגנת. סעיף 3 במנשר מעיד, כי הכותב למד את אמנת ז'נווה ואת חוקי המלחמה, הקשורים בהתנהגות כלפי אויב.

הכידונים על הרובים התבצעה עוד בשטחי ההיערכות.²⁸

לוחות הזמנים, שתוכננו ללחימה, היו אופטימיים מדי. כמעט בכל הקרבות לא עמדו הכוחות ב"ש" המתוכנן, וזמן הלחימה התארך יותר מהצפוי.

תנועה ותמרון

בתכנון המקורי, דילוג כוחות הח"ר הבריטי מאזור ראש החוף לעומק שטחי איי פוקלנד היה אמור להתבצע במסוקים. בפועל, טביעת האנייה אטלנטיק קונווייר הורידה למצולות שלושה מסוקי תובלה צ'ינוק ושישה מסוקי וסקס. נפילת סד"כ המסוקים, מגבלות הטיסה ביום והכושר המוגבל להטסות לילה (על-ידי ארבעה מסוקים בלבד) הביאו לכך, שעיקר התנועה בוצע ברגל, ודילוג הכוחות במסוקים נמשך זמן רב. העיקרון המנחה היה לשמור את הגדודים בתוך הקשת הארטילרית ובטווח צירי תספוקת בטוחים. מאחר שתספוק הכוחות השתבש בגלל הטבעת עשר אניות בריטיות,²⁹ נוצרו בעיות לוגיסטיות חמורות – מלאי התחמושת, ציוד אישי, מזון, מים, ועוד מצרכים חיוניים היו במשורה. הוסיפו זאת לטופוגרפיה הבוצית מסולעת של איי-פוקלנד, שאפשרה קצב הליכה ממוצע של קמ"ש אחד לשעה לגדוד (שהוא סטייה של מאה אחוזים מההערכה לפני המבצע), ותקבלו מגבלות חריפות בהנעת הכוחות ובתמרוןם. על רקע המגבלות הללו ועל רקע הסטיות, שנוצרו במהלך המבצע, מהתכנון המקורי, יש להעריך במיוחד את הכושר הגופני הגבוה של לוחמי הח"ר ואת הדבקות במשימה שלהם ושל טייסי המסוקים כמרכיבים בסיסיים בהנעת הכוחות ובתמרוןם לאורך מאת הק"מ בין חוף הנחיתה לפורט סטנלי.

תרגולת נוספת של הבריטים היתה שימוש במחלקת סבלים על בסיס חיילי פלוגת המפקדה.²⁴

התקפות הח"ר היו, בדרך כלל, התקפות גודדיות בתיאום ובתזמון חטיבתי, כאשר הפלוגות נעו בפיוול ליעדיהן.²⁵ לשם כך נדרשו יכולת גבוהה בניווט וביטחון עצמי רב בביצוע חבירת כוחות בלילה. זיהוי הכוחות נעשה בדגלים (ביום), בפנסים, בזיקוקין ובקריאת ססמה (בלילה). בלחימת הח"ר על היעדים לאחר מיצוי מרבי של אש הסיוע הפעילו הכוחות חיפויים צמודים, רתקים וסיוע הדדי בין כתות, בין מחלקות ובין פלוגות. רוב לוחמי הח"ר לחמו עם רומ"ט 7.62 מ"מ. אלה, שלחמו עם תת-מקלעים סטרלינג, גילו שהם אינם יעילים בלוחמת ח"ר ביום, ולכן החליפום בנשק שלל ארגנטיני, רומ"ט PAL, או ברוס"ר של חבר שנפגע.²⁶

בכל מסגרת לוחמת הוגדר כוח עתודה: גדוד ברמת החטיבה, ופלוגה ברמת הגדוד. לחימת הח"ר הבריטי בפוקלנד מבטאת יישום נכון של עקרונות המלחמה, כשבראשם הפתעה. זה התממש ברצון להגיע אל האויב מהכיוון הלא-צפוי והפתעתי – החל מבחירת חוף הנחיתה, דרך תקיפת היעדים, דבקות במשימה, מיצוי הכוח, יוזמה ואבטחה. בסוף כל שלב לחימה, נערך הח"ר הבריטי להגנה נגד התקפות נגד של האויב. ברמת הפרט הדבר התבטא בהתחפרות (בעיקר נגד תקיפות אוויריות ונגד הארטילריה של האויב), בהסוואה ובמיקום הכוחות במדרונות אחוריים.²⁷

במהלך טיהור היעדים נע הח"ר הבריטי כשפניו מושחמים (חלק מ"היכון לקרב") וכשרוביו מכודנים. תרגולת התקנת

נותנים למג"דים ולמח"טים. החיל הזה מפעיל כוחות מיוחדים למשימות מודיעין ולמשימות התקפיות ללא מורא ובמינון נכון. החיל מכשיר את קציניו לפעול לפי עקרונות המלחמה, ומעניק להם בצד הכשרה צבאית קפדנית ובצד הרגלים נוקשים ותובעניים של משמעת גם מרחב גדול של עצמאות, ומלמדם כיצד לקחת יוזמה, ולגלות דבקות במשימה גם כשמפקדים נהרגים, והתכניות משתבשות. חיל הנחתים הבריטי מלמד את אנשיו כיצד להכין תכנית מפורטת במסמך של 47 עמודים,³⁸ אך יודע לדבוק במשימה, ולא בתכנית, כאשר משתבשים העניינים, ומאפשר לקציניו עד הרמות הזוטרות להכין את התכנית, הטובה ביותר בעיניהם, מבלי להתפתות להכתיב לכפפים הנחיות מפורטות בעניינים טקטיים, הנמצאים בתחום אחריותם וסמכותם. חיל הנחתים הבריטי יודע לדרוש מכפפים לעשות את אשר תכננו תוך ביצוע פיקוח ובקרה נכונים במינון מידת ההתערבות.

זה חיל, הדורש מכל חייליו כשירות גופנית וכשירות מבצעית כשל לוחמים מהדרג הראשון. הוא נמצא בכוננות תמידית ובדריכות גבוהה לביצוע כל משימה, שתוטל עליו בזמן הקצר ביותר האפשרי, למרות שהאיום הקיומי על בריטניה אינו ממשי כלל. מפקדיו יודעים לתת דוגמה אישית, ולהפגין אומץ-לב ותעוזה בקרב כמו גם להוכיח אומץ-לב ציבורי. חיל הנחתים הבריטי שייך למדינה דמוקרטית, והוא יודע בדיוק היכן גבולות הגזרה בין הדרג המדיני לדרג הצבאי, וחייליו מחונכים לפעול לפי תפיסה מוסרית-הומנית, המכירה, כי האויב הוא בן-אנוש.

זה צבא מקצועי מאוד, שחייליו ומפקדיו נתונים תחת סייגים של משמעת נוקשה, אך מעודדים אותם ליצירתיות ולפראות

לרשותנו מסוקים כה מעטים עד שנדרשו שבע שעות להטסת שלושת התותחים ולחידוש מלאי התחמושת במרחק טיסה של כ-38 ק"מ הלוך ושוב בסך הכל. אבל מומחי הכורסאות בבית דיברו בקלילות על תנועות מהירות.³⁹

בראיון טלוויזיוני חמש שנים לאחר המלחמה אמר תומפסון: "אינך מוכן למות למען הפוליטיקאים. החלטתי, שאנצח במלחמה למען הנזבים הללו, ואפרוש מהשירות." אמירה זו, אכן, חריפה במיוחד, ואינה מעניקה אמון וכבוד לדרג המדיני, שהחליט לצאת למלחמה.

גם אם חשב המח"ט תומפסון בלבו במהלך המלחמה, כי הפוליטיקאים, אכן, נזבים, הרי לא נתן לכך ביטוי בוטה, כמו באותו ראיון טלוויזיוני לאחר פרישתו מהשירות הצבאי. הספר לא פיקניק נכתב על-ידי מפקד-לוחם ואזרח בריטי, המבין את המובן האמיתי של בכירות הדרג המדיני על הדרג הצבאי ואת הצורך של אנשי הצבא לבצע את המשימה, שהטילה עליהם ההנהגה המדינית, בצורה הטובה ביותר כשהוא מוביל את חייליו, כמפקד, גם אם חש בתוכו, כי אפשר היה לסיים את סכסוך פוקלנד ללא מלחמה.

סיכום

חיילי התזמורת של חיל הנחתים הבריטי השתתפו במערכת פוקלנד כנושאי אלונקות וכחובשים. לחיילי גדוד התחזוקה של חטיבת הקומנדו 3 כושר קרבי, והם יכולים לצעוד ולהפעיל נשק אישי כמו לוחמי חי"ר. חיילי פלוגות המפקדה בגדודי החי"ר השתתפו בחימה כסבלי תחמושת, תספוקת ומקלעים.³⁷ חיל הנחתים הבריטי סומך על המ"כים ועל הסמלים שלו, ומטיל עליהם משימות מורכבות, שלעתים אנו

יש בכך להעיד על הכשרת הקצינים בצבא בריטניה כמו גם על תפיסה מוסרית מסוימת.³⁵

אותו קצין, מייג'ר קריס קיבל, אמר בראיון טלוויזיה בשנת 1987, חמש שנים לאחר המלחמה:³⁶

מסופקני, האם יש רגעים טובים במלחמה. כל העניין כולו הוא טרגדיה. המלחמה היא עסק מבולבל, מלוכלך ואומלל, ואסור שאי-פעם נרשה לעצמנו לצאת למלחמה.

הקצין שיקף עמדה, השוללת את המלחמה כמהות וכדרך ליישוב סכסוכים ובעיות בין בני-אדם. משהו שהוא בבחינת "הזוהמה הסוציולוגית של האנושות".

בבחינת הברירה הפחות רעה מבין אחרות והנתפסת בהווה ואף מוכחת בעתיד כ"מלחמה צודקת". מלחמה כזו היא, בדרך כלל, מלחמת קיום, הנכפית על המותקף בגין תוקפנותו של היריב. קצינים, שתפיסת עולמם המוסרית כזו, יש סיכוי שהתנהגותם במלחמה תבטא את מרב האנושיות האפשרית כלפי האויב וכלפי חייליהם.

מעבר לכך אמירתו של מייג'ר קיבל משקפת תחושה, כי אפשר היה לפתור את סכסוך פוקלנד ללא מלחמה; ובכך הוא מפנה אצבע אל הדרג המדיני, ששלח אנשים לקרב לפני שמיצה את יכולתו לסיים את הסכסוך ללא שפיכת דמים. גם כותב הספר, ג'וליאן תומפסון, מעלה בין השטין ביקורת על יושבי לונדון, שהדליפו לתקשורת מידע, שסיכן את כוחותיו, והאיצו בו להתקדם מראש החוף על מנת לסיים את המלחמה לפני שהתמיכה הציבורית בהם תדעך, אך לא הבינוהו, ולא סייעו לו לפתור את בעיותיו: "שום עזרה וסיוע מכל סוג לא יגיע משום מקור שהוא בקרבת מקום או בבית. לא נותר לנו אלא להתבשל במיץ של עצמנו", הוא כתב. ובמקום אחר: "עמדו

מחשבתית, שיש בה יוזמה ברוכה ודבקות במשימה, שעדיין אינה פוגמת בדפוסי המשמעת המקובלים.
הספר לא פיקניק משקף צבא מודרני,

היודע להפעיל אמצעי-לחימה חדשניים וטכנולוגיות מתקדמות יחד עם אמיתות אוניברסליות של פיקוד, של מנהיגות ושל תבונת מלחמה; ומכאן חשיבותו הגדולה

למדף של ספרי המלחמה בכלל וללימוד מתוך ניסיונם של אחרים בפרט. ויש מה ללמוד!

הערות

1. לא פיקניק, ע' 128.
2. לקחים ימיים ממערכת פוקלנד מאת ס"ו קוברג, מה"ד/ת"ל, תצפית 5, נובמבר 1985.
3. תומפסון מספר על קצין ארגנטיני, שלמד במכללה הבריטית לפיקוד-ולמטה בקמברלי בשנה שלפני מערכת פוקלנד – לא פיקניק, ע' 165.
4. תומפסון ציין, כי גם טוראי פאט היה מסוגל לטווח ארטילריה בלילה – שם, ע' 130-133.
5. שם, ע' 153.
6. שם, עמ' 154, 161.
7. שם, עמ' 117, 147, 155.
8. עדותו של קריס קיבל, סמג"ד הצנחנים, בתכנית הטלוויזיה הבריטית על מלחמת פוקלנד של יורקשיר טלוויז'ן הוקרן בטלוויזיה הישראלית, מבט שני, "מלחמת ברירה ב", 11 באוגוסט 1987.
9. לא פיקניק, עמ' 97-98.
10. שם, ע' 104.
11. שם, ע' 177.
12. שם, ע' 120.

13. שם, עמ' 48, 53.
14. שם, ע' 41.
15. שם, עמ' 92, 100, 116.
16. שם, פרק ראשון, ע' 22.
17. שם, עמ' 21, 50-51.
18. שם, ע' 153.
19. שם, עמ' 69, 146.
20. שם, ע' 153, 162.
21. שם, ע' 95.
22. שם, ע' 74.
23. מה"ד/ת"ל, תצפית 3, נובמבר 1984, הגנה נ"מ של כוחות היבשה בפוקלנד, ע' 49. כמו כן ע' 63 – מבצע הנחיתה בפוקלנד ממבט צבאי סובייטי.
24. לא פיקניק, עמ' 158-159. כמו כן, ביחס למשקל החייל – עמ' 62-63, 108.
25. שם, ע' 152.
26. שם, ע' 97.
27. שם, עמ' 72, 166.
28. שם, עמ' 78, 149.
29. תצפית 5, ע' 47; כמו כן, לא פיקניק, עמ' 88-87.
30. שם, עמ' 44, 145.

31. שם, עמ' 160-161.
32. שם, ע' 98.
33. שם, ע' 102.
34. ראה הערה 8.
35. שם, עמ' 91, 92, 104, 142.
36. ראה הערה 8.
37. לא פיקניק, עמ' 18, 21, 159.
38. שם, ע' 53.

לקריאה נוספת

1. מה"ד/ת"ל, תצפית 3, נובמבר 1984, "לוחמת יבשה בפוקלנד".
2. מה"ד/ת"ל, תצפית 5, נובמבר 1985, "הנחיתה מהים".
3. כתבת טלוויזיה של יורקשיר טלוויז'ן (הטלוויזיה הבריטית) במלאת חמש שנים למלחמת פוקלנד: הטלוויזיה הישראלית, מבט שני, "מלחמת ברירה ב", 11 באוגוסט 1987.

